

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет психології і соціальної роботи

(повне найменування інституту/факультету)

кафедра соціальної допомоги та практичної психології

(повна назва кафедри)

Дипломна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему: «**Нейропсихологічний підхід до проблеми труднощів шкільного навчання**»

«Neuropsychological approach to the problem of school difficulties»

Виконала: студентка **заочної** форми навчання

спеціальності **053** **Психологія**

Астоган Євгенія Валеріївна

(ПП)

Керівник д.біол.н., проф. Псядло Е.М.

Рецензент к.істор.н., доц.. Піщевська Е.В.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ 5 від _____ грудня 2018 р.

Завідувач кафедри

_____ Псядло Е.М.

(підпис)

Захищено на засіданні ЕК № _____

протокол № _____ від _____ 2018 р.

Оцінка _____ / _____ / _____

(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Голова ЕК

_____ Якупов В.А.

(підпис)

Одеса - 2018

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ТРУДНОЩІВ ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ	7
1.1. Основні труднощі шкільного навчання.....	7
1.2. Рішення завдання подолання труднощів в освіті за допомогою нейропсихологічного підходу	17
Висновки до розділу 1	27
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ВИБІРКИ, МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГРУНТУВАННЯ	28
2.1. Нейропсихологічні дослідження проблем навчання в сучасній школі.....	28
2.2. Характеристика вибірки та методів дослідження.....	39
2.3. Рекомендації стосовно застосування нейропсихологічного підходу до подолання труднощів шкільного навчання.....	49
Висновки до розділу 2	59
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ТРУДНОЩІВ ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ	61
3.1. Аналіз отриманих даних.....	61
Висновки до розділу 3	73
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	76
ДОДАТКИ	82

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВПФ - вищі психічні функції;

ММД - мінімальні мозкові дисфункції;

СДУГ - синдром дефіциту уваги і гіперактивності;

ШД - шкільна дезадаптація;

ІПР - іррегулярність психічного розвитку.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Боротьба зі шкільної неуспішністю і другорічництвом є однією з найважливіших державних проблем педагогічної науки. Її детальний аналіз і пошуки наукових основ подолання неуспішності складають одну з найбільш гострих завдань педагогічного дослідження.

Відомо, що в основі неуспішності лежать, принаймні, дві групи абсолютно різних причин. Першу групу складають недоліки програм і методів викладання, перевантаження учнів непосильним обсягом знань, недопрацьованість методів навчання; з цими причинами бореться педагогічна наука, прагнучи забезпечити перегляд програм і розробку методів викладання на науковій основі. Другу групу складають причини, пов'язані з психологічними особливостями учнів, що заважають деякої їх частини засвоювати програму масової школи, навіть якщо вчитель використовує найбільш досконалі методи викладання.

Вчителі добре знають, що деякі учні (складові відносно невелику групу) засвоюють програму масової школи з великими труднощами і опиняються «нездатними» до навчання. Завдання вчителів полягає в тому, щоб якомога раніше виділити цих дітей, відібрати з них тих, які насправді мають якісь дефекти (відрізнивши їх від дітей, які виявляються серед невстигаючих по іншим, тимчасовим причин), і направити їх в різні типи спеціальних шкіл, де вони могли б отримати відповідне їх можливостям освіту. Допомогти в цьому може застосування нейропсихологічного підходу до проблеми труднощів шкільного навчання.

Проблема труднощів і подолання різних перешкод, що виникають на шляху задоволення потреб людини, що заважають досягненню його цілей, розглядалася в роботах Н.А. Подимова, Е.А. Домиревой і ін. Причини типових труднощів у навчанні вивчали А.Ф. Ануфрієв, Ю.К. Бабанський, С.Н. Костроміна, Ю.З. Гильбух, Н.П. Локалова, Л.С. Славіна, Н.Ф. Круглова, Н.П. Слободяник, А.Р. Лурія, Н.Я. Семаго, Л.В. Орлова, М.М. Безруких,

В.В. Шмідт та інші дослідники.

Ефективність застосування нейропсихологічного підходу як діагностичного, корекційного та прогнозно-профілактичного напрямку усунення проблем труднощів навчання підтверджується низкою публікацій (Т.В. Ахутина, Т. Візель, Ж. Глозман, Н.К. Корсакова, Ю.В. Микадзе, Н.М. Пилаєва, А.Ю. Потаніна, Н.Я. Семаго і М.М. Семаго, А.В. Семенович, Є.Г. Сімерніцька, А.Л.Сіротюк, А.Е. Соболева, Л. Цветкова, Е.Д. Хомський та ін.).

У той же час, актуальність застосування нейропсихологічного підходу до труднощів шкільного навчання, обумовлена його значними можливостями по діагностиці та виявленню проблем нервової системи, з кожним роком зростає.

Головною **метою** дослідження є вивчення особливостей нейропсихологічного підходу до проблеми труднощів шкільного навчання. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- виявити основні труднощі шкільного навчання;
- розглянути особливості нейропсихологічних досліджень проблем навчання в сучасній школі;
- з'ясувати можливі рішення задач подолання труднощів в освіті за допомогою нейропсихологічного підходу;
- охарактеризувати вибірку і методи дослідження;
- проаналізувати отримані дані;
- надати рекомендації щодо застосування нейропсихологічного підходу до подолання труднощів шкільного навчання.

Об'єктом дослідження є труднощі в шкільному навчанні на сучасному етапі.

Предметом дослідження є нейропсихологічний підхід до проблеми труднощів шкільного навчання.

У процесі дослідження застосовувався комплекс методів, спрямований на досягнення поставленої мети і завдань дослідження. Для виявлення

основних труднощів шкільного навчання, а також вивчення особливостей нейропсихологічних досліджень проблем навчання в сучасній школі були використані монографічний метод, метод аналізу, дедукції та індукції. Можливі рішення задач подолання труднощів в освіті за допомогою нейропсихологічного підходу з'ясовувалися допомогою порівняння, синтезу, узагальнення.

Для формулювання висновків до роботи був використаний метод узагальнення та наукової абстракції.

Структура дослідження. Робота складається з вступу, двох розділів з підрозділами, висновків та списку використаної літератури. У першому розділі досліджено теоретичні основи нейропсихологічного підходу до труднощів шкільного навчання. Другий розділ присвячений емпіричному дослідженню.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки.

1. У дитячому мозку, який активно розвивається, частина структур і областей дозрівають не одночасно, що призводить до нерівномірного розвитку окремих психічних функцій. Різні порушення процесів розвитку цих функцій призводять до значних труднощів шкільного навчання, під яким слід розуміти комплекс шкільних проблем, що виникають у дитини в зв'язку з початком систематичного навчання в школі. Ці проблеми призводять до постійної напруги, погіршення здоров'я, порушення соціально-психологічної адаптації, зниження успішності навчання, шкільної дезадаптації.

2. В останні роки нейропсихологічний підхід до діагностики, корекції і профілактиці труднощів навчання міцно увійшов в практику психологів освіти у всіх розвинених країнах. Теоретичною базою нейропсихологічного підходу є теорія системної динамічної локалізації та принцип синдромного аналізу порушень вищих психічних функцій (ВПФ), розроблені А. Р. Лурия.

3. Нейропсихологічний підхід до проблеми шкільної неуспішності передбачає аналіз взаємозв'язку зовнішніх проявів труднощів в навчанні і їх нейропсихологічних передумов. При цьому проблема труднощів в навчанні досліджується з урахуванням положення про гетерохроїї і індивідуальної нерівномірності дозрівання вищих психічних функцій в онтогенезі і відносять школярів з труднощами навчання до групи дітей з парціальним відставанням у розвитку ВПФ.

4. У кожному навчальному закладі сьогодні існує група дітей, які прекрасно встигають, і друга група - які відносяться до неуспішних. Застосування нейропсихологічного підходу до труднощів навчання в школі на прикладі невстигаючих дітей досліджувалося на базі школи-інтернат №6 м.Одеси. У дослідженні брало участь 30 учнів 2-Б класу.

Проведений аналіз різних методик нейропсихологічного

діагностування дозволив вибрати комплексну методику нейропсихологічного обстеження пам'яті «Діакор», призначену для аналізу причин шкільної неуспішності, пов'язаних з індивідуальними особливостями онтогенетичного розвитку мозку дитини і формування функціональних систем психіки.

5. У процесі дослідження було визначено, що серед досліджуваних дітей дві третини відносяться до неуспішних. Проведене дослідження також підтвердило гіпотезу про те, що серед дітей, які не встигають, значно більше в порівнянні з устигаючими тих, яких з певною мірою умовності можна віднести до групи з ІПР, тобто тих хто має відхилення від норми, непідлеглість певного порядку, нерівномірність, що виникає в силу індивідуальних особливостей онтогенезу дитини, при цьому непов'язаний з будь-якою патологією мозку або психіки дитини. Крім цього серед, дітей, які не встигають є учні, до яких застосовні підстави для припущення про наявність у випробовуваних ММД. В цьому випадку відбувається зміна функціонування окремих мозкових структур або мозку в цілому. В даному контексті розглядаються такі спонтанно компенсовані форми ММД, за якими не приховується явно виражена патологія, але є своєрідно змінене, в силу компенсації, функціонування нейрофізіологічних і психічних функціональних систем, яке може бути зафіксовано і об'єктивними методами обстеження.

6. На підставі результатів дослідження був розроблений комплекс методик, спрямований на поліпшення слухомовної, зорової і рухової пам'яті з урахуванням типу нейропсихологічної шкали.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ануфриев А. Ф. Как преодолеть трудности в обучении детей. Психодиагностические таблицы. Психодиагностические методики. Коррекционные упражнения / А.Ф. Ануфриев, С.Н. Костромина. – М.: Изд-во "Ось-89", 1997. – 224 с.
2. Ахутина Т.В. Нейропсихологическая диагностика, обследование письма и чтения младших школьников / Под общей ред. Т.В. Ахутиной, О.Б. Иншаковой. – М.: В.Секачев, 2008. – 128 с.
3. Ахутина Т.В. Преодоление трудностей учения: нейропсихологический подход / Т.В. Ахутина, Н.М. Пылаева. – СПб.: Питер, 2008. – 320 с.
4. Бабанский Ю.К. О дидактических основах повышения эффективности обучения / Ю.К. Бабанский // Народное образование. – 1986. – № 11. – С. 105-111.
5. Бастун Н.А. Возможности нейропсихологического подходу в освітній практиці / Н. А. Бастун // Горизонти науки. – № 2. – 2010. – С. 88–94.
6. Баулина М. Е. Нейропсихологическая диагностика в детском возрасте: учебно-методическое пособие / М.Е. Баулина. – М.: Lennex Corp, 2013. – 80 с.
7. Бекоева Д.Д. Особенности нейропсихологического исследования / Д.Д. Бекоева, В.А. Дегтярев // Журнал: Вестник Московского государственного гуманитарного университета им. М.А. Шолохова. Серия "Педагогика и психология". - 2009. - №3. - С. 32-43
8. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л.И. Божович. – М.: Просвещение, 1998. – 321 с.
9. Васильева Н.Н. Особенности познавательных функций у детей младшего школьного возраста с трудностями обучения письму: нейропсихологический анализ / Н.Н. Васильева // Глобальный научный потенциал. – 2014. – № 8. – С. 13-17.
10. Вассерман Л.И. Методы нейропсихологической диагностики: Практическое руководство / Л. И. Вассерман, С. А. Дорофеева,

Я. А. Меерсон. – СПб.: Стройлеспечать, 1997. – 198 с.

11. Верещагина М.В. Преодоление трудностей в обучении современного младшего школьника / М.В. Верещагина, Э.И. Шутова // Актуальные проблемы современной науки в 21 веке сборник материалов 6-й международной научно-практической конференции. – 2014. – С. 248-252.

12. Вострокнутов Н.В. Школьная дезадаптация: ключевые проблемы диагностики и реабилитации / Н.В. Вострокнутов // Школьная дезадаптация. Эмоциональные и стрессовые расстройства у детей и подростков. – Москва, 1995. – С. 8–11.

13. Гладкая В.В. Технология планирования коррекционной работы с учащимися младшего школьного возраста с трудностями в обучении / В.В. Гладкая // Интегративные тенденции в медицине и образовании. – 2016. – Т. 1. – № 1-1. – С. 44-48.

14. Глозман Ж.М. Нейропсихологическая диагностика в дошкольном возрасте / Ж.М. Глозман, А.Ю. Потанина, А.Е. Соболева. – СПб.: Питер, 2008. – 80 с.

15. Глозман Ж.М. Нейропсихология детского возраста / Ж.М. Глозман. – М.: Издательский центр «Академия», 2009. – 272 с.

16. Джос Ю.С. Исследование нейропсихологических и социальных факторов у детей младшего школьного возраста с трудностями обучения и расстройствами поведения / Ю.С. Джос, И.С. Депутат, Н.Н. Рысина // Экология человека. – 2011. – № 7. – С. 38-47.

17. Дубровинская Н.В. Психофизиология ребенка: Психофизиологические основы детской валеологии: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Н.В. Дубровинская, Д.А. Фарбер, М.М. Безруких. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 144 с.

18. Забранная С.Д. Наглядный материал для психолого-педагогического обследования детей / С.Д. Забранная. – М.: «Просвещение», 1985. – 345 с.

19. Заваденко Н.Н. Трудности школьного обучения: гиперактивное расстройство с дефицитом внимания и дислексия / Н.Н. Заваденко,

Н.Ю. Суворинова, М.В. Румянцева // Педиатрия. Consilium Medicum. – 2006. – Т. 8. – № 2. – С. 47-52.

20. Заваденко Н.Н. Школьная дезаптация в нейропедиатрической практике / Н.Н. Заваденко // Практика педиатра. – 2016. – № 3. – С. 60-70.

21. Корнев А.Н. Нарушения чтения и письма у детей: учебно-методическое пособие / А.Н. Корнев. - СПб. : ИД «МиМ», 1997. - 286 с.

22. Кузнецова Ю.В. Особенности произвольных движений у младших школьников с трудностями школьного обучения / Ю.В. Кузнецова // Теория и практика общественного развития. – 2015. – № 21. – С. 338-340.

23. Лисенкова І. П. Нейропсихологічний підхід у дослідженні емоційної сфери / І. П. Лисенкова. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Психологія. - 2018. - Вип. 1. – С. 40-45.

24. Локалова Н.П. Школьная неуспеваемость: причины, психокоррекция, психопрофилактика. Учебное пособие / Н.П. Локалова. – СПб.: Питер, 2009. – 368 с.

25. Лурия А.Р. Нейропсихология и проблемы обучения в общеобразовательной школе / А.Р. Лурия, Л.С. Цветкова. – М.: Институт Практической Психологии, 1996. – 64 с.

26. Мамайчук И.И. Психокоррекционные технологии для детей с проблемами в развитии / И. И. Мамайчук. – СПб.: Речь, 2003. – 400 с.

27. Марцун Н.С. Современные подходы к диагностике и коррекции трудностей в обучении / Н.С. Марцун // Научные стремления. – 2015. – № 3. – С. 20-27.

28. Маршалкин А. П. Современные подходы к диагностике различных форм задержки психического развития / А. П. Маршалкин, Е.А. Порошина // Социальное образование. – 2011. - №3. – С. 40-46.

29. Микадзе Ю. В. Нейропсихология детского возраста: Учебное пособие / Ю.В. Микадзе. – СПб.: Питер, 2008. – 288 с.

30. Микадзе Ю.В. Нейропсихологическая диагностика и коррекция младших школьников в связи с неуспеваемостью / Ю.В. Микадзе,

Н.К. Корсакова. - М.: Знание, 1994. - 61с.

31. Микадзе Ю.В. Нейропсихологическая диагностика и коррекция старших дошкольников и младших школьников (по методике ДИАКОР): Учеб.-метод. пособие / Ю.В. Микадзе, Н.П. Чурсина, О.Р. Маслов. - М.: ГАОУ ВПО МИОО, 2012. - 128 с.

32. Найдюнова Г. О. Нейропсихологічний підхід у роботі з дітьми із синдромом Дауна / Г. О. Найдюнова, Т. В. Гроза // Логопедія. - 2016. - № 8. - С. 63-68.

33. Обучение детей с задержкой развития / Под ред. Т.А. Власовой, В.И. Лубовского, Н.А. Никашиной. - М.: Высшая педагогика, 1981. – 341с.

34. Пермякова М. Е. Психологические аспекты трудностей учения в школе : [учеб. пособие] / М. Е. Пермякова ; М-во образования и науки Рос. Федерации, Урал. федер. ун-т. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2015. – 124 с.

35. Поддьякова О.С. Практикум по нейропсихологии / О.С. Поддьякова, М.В. Челышева. – М.: МГМСУ, 2014. – 61 с.

36. Психологічна діагностика особливостей когнітивного розвитку молодших школярів в умовах інформаційного суспільства : [монографія] / С. А. Гончаренко, А. Й. Ваврик, Є. П. Верещак [та ін.] ; за ред. С. А. Гончаренко, Л. О. Кондратенко. — К.-Кіровоград : ІмексЛТД, 2014. — 228 с.

37. Савченко Д.В. Нейропсихологическая коррекция готовности к школьному обучению младших школьников с нарушениями речи / Д.В. Савченко, Е.Г. Бабич // Ученые записки Российского государственного социального университета. – 2016. – Т. 15. – № 1. – С. 67-75.

38. Седова Е.О. Применение методики сенсомоторной коррекции в работе с нарушениями формирования саморегуляции у младших школьников / Е.О. Седова // «Психологическая наука и образование. – 2013. – №2. – С. 241-254.

39. Семаго Н.Я. Проблемные дети: Основы диагностической и коррекционной работы психолога / Н.Я. Семаго, М.М. Семаго. – М.: АРКТИ,

2000. – 208 с.

40. Семенович А.В. Нейропсихологическая диагностика и коррекция в детском возрасте / А.В. Семенович. – М.: Академия, 2002. – 232 с.

41. Семенович А.В. Нейропсихологическая диагностика и коррекция в детском возрасте. Метод замещающего онтогенеза: Учебное пособие / А.В. Семенович. – М.: Генезис, 2015. – 474 с.

42. Славина Л.С. Индивидуальный подход к неуспевающим и недисциплинированным школьникам / Л.С. Славина. – М.: Просвещение, 2008. – 370 с.

43. Славина Л.С. Трудные дети / Л.С. Славина. – М.: Академия, 1998. – 569 с.

44. Слободяник Н.П. Психологическая помощь школьникам с проблемами в обучении: Практическое пособие / Н.П. Слободяник. – М.: Айрис-пресс, 2003. – 256 с.

45. Словарь психолога-практика / [сост. С.Ю. Головин]. – [2-е изд., перераб. и доп.] – Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2001. – 976 с.

46. Соболева А.Е. Специфические особенности зависимости успеваемости по основным школьным дисциплинам от состояния ВПФ у детей / А.Е. Соболева, В.Ю. Потанина // Психологическая наука и образование. - 2004. - № 2. - С. 76-81.

47. Справочник по психологии и психиатрии детского и подросткового возраста / Под ред. С.Ю. Циркина. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – СПб.: Питер, 2004. – 896 с.

48. Схема нейропсихологического исследования высших психических функций и эмоционально-личностной сферы / под общ. ред. Е.Д. Хомской. – М.: Академия, 2007. – 448 с.

49. Ткач Б. М. Нейропсихологічний підхід до розуміння синдрому дефіциту уваги з гіперактивністю: етіологія, діагностика, корекція / Б. М. Ткач // Актуальні проблеми психології. - 2015. - Т. 12, Вип. 21. - С. 293-303.

50. Хмельова Ю.А. Характеристика неадекватной самооценки как

личностной проблемы детей младшего школьного возраста, имеющих трудности при обучении / Ю.А. Хмелёва, И.В. Иванченко // Таврический научный обозреватель. – 2017. – № 3-1. – С. 85-87.

51. Хмелева Ю.А. Характеристика тревожности как личностной проблемы детей младшего школьного возраста, имеющих трудности при обучении / Ю.А. Хмелева // Современные научные исследования и разработки. – 2016. – № 6 (6). – С. 517-519.

52. Хрестоматия по нейропсихологии / под редакцией Е.Д. Хомской. - Москва: Институт общегуманитарных исследований Московский психолого-социальный институт, 2004. – 648 с.

53. Чурило Н.В. Нейропсихологический подход к анализу проблемы трудностей в обучении / Н.В. Чурило // Психологическое сопровождение образовательного процесса. – 2015. – Т. 1. – № 5-1. – С. 235-240.

54. Чурило Н.В. Нейропсихологический подход к диагностике трудностей в обучении / Н.В. Чурило // Психологическое сопровождение образовательного процесса. – 2014. – Т. 1. – № 4-1. – С. 224-229.

55. Шинкаренко В.А. Педагогическая диагностика трудностей в обучении у первоклассников / В. А. Шинкаренко // Пачаткова школа: наукова-метадичні часопис. - 2011. - N 12. - С. 40-42.

56. Шибутани Т. Социальная психология/ Т. Шибутани-Ростов на Дону: Изд-во «Феникс», 2002.-544 с.

57. Эльконин Д. Б. Детская психология/ Д. Б. Эльконин - М.: Изд-во «Академия», 2006. – 384 с.

58. Эльконин Д. Б. Психология игры / Д. Б. Эльконин – М.: Изд-во ВЛАДОС, 2000. - 360 с.

59. Юдина Е.Г. Педагогическая этика и профессиональное развитие педагога/ Е.Г. Юдина.-М.: Изд-во «Просвещение» , 2001 - 168 с.

60. Юров Ю.В. Основы нейропсихологии : учебно-методическое пособие / Ю.В. Юров. – Воронеж: ВГПУ, 2006. – 63 с.

61. Яковлева Н.Г. Психологическая помощь дошкольнику / Н.Г. Яковлева //

Книга для родителей и воспитателей.-М.: Сфера, 2002 . – 108 с.

62. Яцків О.С. Нейропсихологічний підхід у діяльності практичного психолога дошкільного навчального закладу / О. С. Яцків // Проблеми сучасної психології. - 2016. - Вип. 31. - С. 594-606.

63. Brain lateralization in children; developmental implications / Ed. by Dennis, Molfese, Sidney, Segalowitz. N-Y., 2004.

64. Cerebral dominance: the biological foundation / Ed. by N. Geschwind, A.M. Galaburda. Cambridge, 1984.

65. Eibl-Eibesfeldt I. Human ethology. N-Y., 1989.

66. Gazzaniga M.S. The bisected brain. N-Y., 1970.

67. Gazzaniga M.S., LeDoux J.E. The integrated brain. N-Y., 1978.

68. Jackson J.H. Selected Writings. London, 1958.

69. H. Hartmann, Ego psychology and the Problem of adaptation. NY., 1958.

70. Philips L. Human adaptation and his failures. New York, 1968.